

Anders Tandberg

Hvordan undervise om 22.juli.

How to teach about July 22.

Bacheloroppgave i Grunnskolelærerutdanning 5-10

Veileder: Eli Smeplass

Mai 2019

Anders Tandberg

Hvordan undervise om 22.juli.

How to teach about July 22.

Bacheloroppgave i Grunnskolelærerutdanning 5-10

Veileder: Eli Smeplass

Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for lærerutdanning

Sammendrag

I denne bacheloroppgaven undersøker jeg hvordan lærere i norsk skole underviser i temaet terrorhandlingene 22.juli. Formålet med oppgaven er å undersøke om det blir undervist noe i det hele tatt, og eventuelt hvordan lærere gjør dette. I oppgaven er det gjort en kvalitativ undersøkelse der jeg har intervjuet lærere ved to ulike skoler som tilhører det norske skolevesenet.

For å undersøke hvordan lærere tok opp dette temaet benyttet jeg meg av flere intervjuer. Intervjuene er semistrukturerte, og jeg valgte å intervju samfunnsfaglærere som har undervist eller underviser i samfunnsfag, KRLE og norsk. Lærerne tilhører ungdomsskoler i Oslo-området og en norsk skole i utlandet. Jeg brukte en intervjuguide som rammeverk for intervjuene, i tillegg ble det oppfølgingsspørsmål hvis det var noe som var uklart. I funnene ser vi at det er blitt brukt i fagene, samfunnskunnskap, historie, norsk og KRLE. Alle lærerne har brukt 22.juli-saken i undervisning gjennom flere ulike metoder.

Resultatene tyder på at det blir gjennomført undervisning i temaet, men at lærerne fortsatt er varsomme når det kommer til dette temaet. Flere kvier seg for å undervise i dette, da veldig mange elever kan ha vært berørt direkte til hendelsene. Det positive er at det blir gjennomført i flere fag og med variert undervisning. Informantene sier selv at det er stort engasjement rundt tema, men at det fortsatt er delvis tabubelagt.

Summary English

In this bachelor's thesis I examine how teachers in the Norwegian school teach the topic of terrorist acts on July 22. The purpose of the task is to investigate whether something is being taught at all, and possibly how teachers do this. In the thesis, a qualitative study has been made in which I interviewed teachers at two different schools belonging to the Norwegian school system.

To investigate how teachers addressed this topic, I used several interviews. The interviews are semi-structured, and I chose to interview social science teachers and religion education and Literacy. The teachers belong to secondary schools in the Oslo area and a Norwegian school abroad. In the findings we see that it has been used in the subjects, social studies, history, Literacy and religion education.

In the findings we see that it has been used in the subjects, social science, history, Literacy and religion education. All the teachers are have used July 22 in their subjects, with different types of methods. The results indicate that the topic is being taught, but that the teachers are still cautious when it comes to this topic. Several are reluctant to teach this, as many students may have been directly affected by the events. The positive is that it is carried out in several subjects and with varied teaching. The informants themselves say that there is a great deal of commitment around the theme, but that it is still partly taboo.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
Summary English	2
1. Innledning	4
1.1 <i>Avgrensning og problemstilling.</i>	4
1.2 <i>Oppgavens oppbygning</i>	5
2. Metode	5
2.1 <i>Etisk og juridisk ansvar</i>	7
2.2 <i>Metodekritikk.</i>	8
3. Teori	8
3.1 <i>Historiebevissthet</i>	9
3.2 <i>Lærerens autonomi</i>	9
3.3 <i>Krisepedagogikk</i>	10
3.4 <i>Danningsaspektet</i>	12
3.5 <i>Demokrati og medborgerskap</i>	13
4. Analyse og drøfting	14
5. Avslutning	22
5.1 <i>Oppsummering og konklusjon</i>	22
5.2 <i>Oppgavens relevans</i>	22
5.3 <i>Veien videre</i>	23
Litteraturliste	24
6. Vedlegg	25
6.1 <i>Vedlegg A. Intervjuguide.</i>	25
6.2 <i>Vedlegg B. Informasjonsskriv og samtykkeskjema</i>	26

1. Innledning

I denne oppgaven skal jeg forske på hvordan lærere i den norske skolen bruker terrorhendelsen som skjedde 22.juli 2011. Dette er en hendelse som preget store deler av 2011 og 2012 med mye medieomtale og rettsak, noe som gjorde at hele landet fikk det med seg. Angrepene på regjeringskvartalet og Utøya gjorde at Norge sto sammen som gruppe mot terror. Vi har hørt om terrorangrep i andre deler av Europa og verden, men aldri opplevd det på så nært hold som i 2011. Angrepene berørte en hel nasjon, som tilsynelatende skal være verdens beste land å bo i. Oppdraget til norske skoler ble på starten av skoleåret 2011/2012 å snakke om det som skjedde denne sommeren. Vi har alle fått høre om kriser og terror andre steder i verden gjennom skolen, men hvordan skulle lærere og skoleledelsene i landet ta opp denne saken, når hele nasjonen var indirekte berørt, og store deler av landet var direkte berørt gjennom familie og bekjentskaper. Jeg har valgt å forske på dette fordi temaet er på vei inn på nye læreplanen som kommer i 2020 (Utdanningsdirektoratet, 2019), og jeg vil finne ut om det blir gjort noe i undervisningssammenheng før det kommer på lærerplanen.

I min bacheloroppgave har jeg derfor valgt se på hvordan ungdomsskolelærere tar opp 22.juli-saken i undervisningen. Jeg vil se på både hva de gjorde i ettertid etter 2011, og hvordan de løser det nå, åtte år senere. Dette er en sak som har blitt en historisk hendelse slik som andre verdenskrig, og jeg mener det er viktig at lærere bruker saken til å se på hvordan denne hendelsen endret både politikken og historien til Norge.

Jeg har valgt å forske på dette temaet fordi temaet er aktuelt med tanke på den nye læreplanen om er på vei inn i skolen. I tillegg har denne hendelsen hatt mye å si for demokratiet i landet vårt. Det er et tema som engasjerer elevene i skolen, og mange kjenner noen som opplevde dette på nært hold. Dette er en sak som stadig er i mediebildet og noe elever får med seg nesten uansett hvor de er. Derfor syns jeg det er viktig å se hvordan lærere tar opp dette i undervisning, samt fordi det er et interessant tema som er svært aktuelt fortsatt.

1.1 Avgrensning og problemstilling.

Jeg har valgt å fokusere på krisepedagogikk i skolen, og med fokus på 22.juli-saken. Dette er fordi jeg har sjekket opp hva som ligger av forskning fra tidligere, og det er lite forskning knyttet opp mot 22.juli-saken. Med dette vil fokuset først gå på krisepedagogikk og deretter se det lys av selve temaet og problemstillingen i oppgaven min. Jeg har valgt problemstillingen

”Hvordan tar lærere opp 22.juli-saken i skolen”. Dette er på bakgrunn av at jeg ville finne ut hvordan det gjøres, om det gjøres i det hele tatt og hvorfor det blir gjort eventuelt. Jeg har i tillegg tatt med teori om både danning, historiebevissthet, lærer-elev-relasjon og demokrati og medborgerskap.

1.2 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt inn i fem kapitler: innledning, metode, teori, analyse og drøfting og avslutning. I kapittel 2 vil jeg presentere bakgrunnen for valg av metode. Kapittel tre tar for seg det teoretiske rammeverket og forklarer forskningen på bakgrunn av krisepedagogikk, dannelsbegrepet, historiebevissthet, lærerens autonomi og demokratibegrepet. Og i kapittel 4 skal jeg analysere funnene mine samt drøfte dette med bakgrunn i teorien som ligger til grunn for oppgaven. Analysen og drøftingen viser fremstillingen av hvordan lærere i norsk skole bruker 22.juli-saken aktivt i skolen, og mye mer enn hva man kanskje ville antatt. I kapittel fem vil jeg oppsummere de viktigste funnene og diskutere hvilke muligheter denne bacheloroppgaven åpner for.

2. Metode

Metode blir definert av Tranøy som «en fremgangsmåte for å frembringe kunnskap eller etterprøve påstander som fremsettes med krav om å være sanne, gyldige eller holdbare» (Dalland, 2007, s. 81). Valget av metode forteller oss derfor noe om hvordan man bør gå fram for å finne og analysere den kunnskapen vi vil finne. Jeg vil først definere forskjellen mellom kvalitativ og kvantitativ metode, for å legge til grunn hvorfor jeg har valgt den metoden jeg har. Videre vil valget av informanter bli lagt fram, samt en begrunnelse på hvorfor jeg valgte disse til min forskning. Kvalitativ og kvantitativ metode er to forskjellige metoder innfor samfunnsforskningen, hvor en av forskjellene er metodens grad av fleksibilitet. I kvantitative studier tar man sikte på å fange opp målbare og tallfaste data, mens man i kvalitative studier har en mer åpen tilnærming. Her tas det sikte på å få frem opplevelser og meninger som ikke lar seg måle i like stor grad som de kvantitative (Dalland, 2007). Det at det i den kvalitative metoden er stor grad av fleksibilitet gjør at det åpnes for interaksjon mellom forsker og det som forskes på. Det brukes ofte åpne spørsmål, noe som igjen gir rom for tolkning av de funnene som blir gjort (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 79).

For å forsøke å besvare problemstillingen min har jeg i denne oppgaven valgt en kvalitativ metode. Begrunnelsen for dette er at det var den metoden jeg trodde ville gi best svar i forhold til min problemstilling. I min oppgave er jeg ikke ute hvordan man skal gjennomføre undervisning om 22.juli, men å få høre hvordan man kan gjøre det, og om det i det hele tatt blir gjennomført noe form for undervisning om temaet. Utgangspunktet for denne kvalitative forskningen er empirisk materiale hentet fra semistrukturerte intervjuer fra lærere i den norske grunnskolen. Grunnen til at jeg valgte semistrukturerte intervjuer var at jeg følte dette ville gi en bedre, helhetlig samtale hvor informantene fikk komme med egne innspill underveis, samtidig som jeg kan stille oppfølgingsspørsmål utenfor intervjuguiden.

Valget av metode falt på intervju, og da kvalitativt intervju. Dalen beskriver at en slik metode er meget godt egnet til å få innsikt i informantenes egne erfaringer, tanker og følelser (Dalen, 2011, s. 13). I min oppgave har jeg forsket på hvordan lærere bruker 22.juli-saken i undervisning, og da blir det helt naturlig å bruke kvalitativt intervju i denne prosessen. Alle mine informanter fikk et skriv på forhånd hvor jeg presenterte hva jeg skulle forske på, litt informasjon om hva jeg tenkte å spørre om i tillegg fikk de et samtykkeskjema som de måtte skrive under på slik at jeg fikk lov til å ta opp intervjuet (se vedlegg B). Dette gjorde jeg fordi det er mest hensiktsmessig for meg når jeg skulle transkribere intervjuene i ettertid. I denne oppgaven har jeg gjennomført flere intervjuer fra samfunnsfaglærere fra både Oslo-området og fra lærere i en norsk skole i utlandet. Intervjuene ble foretatt i praksis, og i tillegg tok jeg en tur for å intervju lærerne i Oslo-området. Disse intervjuene er dybdeintervjuer med fem lærere, tre menn og to kvinner som alle er eller har vært lærere i samfunnsfag etter 2011. Et dybdeintervju er intervjuer som forutsetter nærhet til informantene og deres livssituasjon (Dalen, 2011, s. 20). De har ulike utdanningsbakgrunn og ansiennitetsnivå. For å sikre variasjon i utvalget er lærerne rekruttert fra skoler med ulik profil og beliggenhet. Det vil si at det finnes ulike variasjoner i elevenes økonomiske, sosiale og kulturelle bakgrunn. Den ene skole er som sagt en norsk skole i utlandet, der elevene kommer fra helt ulike plasser, og mangfoldet er stort i disse klassene. Lærerne på denne skolen underviser også i flere trinn på både barne-, ungdom- og videregående skole og de tilhører en privatskole. De andre er ansatt i offentlig skole i Norge. Alle sammen underviser eller har undervist i samfunnsfag på ungdomskolen, mens noen av underviser også på videregående. Ingen av

lærerne har opplevd at elever som gikk eller skulle ha gått på skolen de jobber på, ble drept på Utøya 22. Juli 2011, men de noen har hatt bekjentskaper til ungdom som på øya.

Intervjuene jeg gjorde var semistrukturerte intervju. I følge (Postholm, 2017, s. 69) betyr det at intervjueren stiller informantene den samme serien av spørsmål som er utarbeidet på forhånd. Det var dette jeg gjorde. Jeg lagde og tok utgangspunkt i en temabasert intervjuguide (se vedlegg A), med fokus på hvordan lærere tar opp 22.juli i skolen. Intervjuene varierte i lengde mellom 5 – 15 minutter og alle intervjuer er blitt transkribert.

Jeg ønsket å finne ut hvordan lærere har brukt 22.juli-saken i undervisningen de siste årene. For å kunne belyse dette valgte jeg å gjøre kvalitative intervjuer fordi jeg ønsket at informantene skulle rekonstruere opplegg og hvordan de løser en slik hendelse i klasserommet. Det er enklere for meg som forsker å se personene både på kroppsspråket og måten de forteller dette på i et intervju kontra et spørreskjema. For å tolke betydningen av fenomenene som beskrives, bør de kvalitative intervjuene få frem beskrivelser av informantens hverdagsliv (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 77). Dette gjorde jeg ved å benytte meg av et semistrukturert intervju. Det vil si et intervju som har en overordnet intervjuguide som utgangspunkt for intervjuet, mens spørsmål, temaer og rekkefølge kan variere (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 79). Dette gjorde at jeg kunne stille oppfølgingsspørsmål og gjøre justeringer underveis i intervjuet.

2.1 Etisk og juridisk ansvar

Det er svært viktig at det juridiske og etiske er på plass i en oppgave som dette, da man kan gjenkjenne lærerne for hvordan de svarer. Jeg har derfor valgt å anonymisere alle lærerne med fiktive navn, og har heller ikke gått ut med hvilken skole de tilhører. De funnene jeg har funnet stammer som sagt fra to ulike steder, men de funnene vil ikke bli belyst ut ifra hvilken skole de kommer fra. Jeg har gitt informantene et samtykkeskjema, og sa også at de kunne velge å trekke seg underveis. Det var det ingen som gjorde, men noen valgte å ikke svare på enkelte spørsmål, og det er da ikke tatt med i analysen min. Christoffersen og Johannessen (2012, s.41-42) skriver at informantene har rett på selvbestemmelse og autonomi. Det vil si at de har rett til å kunne trekke seg og bestemme over egen deltakelse. Videre skriver de at

forskeren har plikt til å respektere informantenes privatliv. Dette går ut på personopplysninger til den enkelte informanten, de bestemmer selv hva som er privat. Har de ikke lyst til å svare så skal forsker respektere dette. Jeg kan derfor si at jeg har tatt etiske og juridiske betraktninger med i min bachelor.

2.2 Metodekritikk.

Metoden min er semistrukturerte intervju, der jeg har møtt lærere og snakket med de ansikt til ansikt. Dette er en god metode for å få greie på hvordan lærere tar opp 22.juli-saken i undervisningen, og man får klare svar med engang spørsmål blir stilt. Selv om man får svar med en gang finnes det muligheter for å si ting man egentlig ikke gjør. Metoden er altså ikke 100% troverdig. For alt jeg vet kan lærerne har sagt det jeg vil høre, noe som gjør at man være kritisk til de funnene man finner. I tillegg til dette kan det hende jeg måten jeg har stilt spørsmål på, kan ha hatt innvirkning på svarene som har blitt gitt fra informantene. Dette igjen kan ha påvirket intervjuene og man må derfor være kritisk i analysen og ikke ta det for gitt at det er slik lærere opptrer i skolen. Intervjuene mine er gjennomført på lærere fra to ulike skoler, noe som ikke gjør forskningen representativ for resten av lærerne i Norge. Skal man få mer representativt utvalg er man nødt til å gjennomføre en større undersøkelse, og dette blir en mer omfattende prosess enn hva jeg har gjort i denne forskningen.

3. Teori

I dette kapittelet vil jeg presentere det teoretiske rammeverket for bacheloren. Som nevnt skal jeg se på hvordan lærere underviser om 22.juli-saken. I og med at dette temaet er sårt for mange, og det ikke står i lærerplanen vil jeg bruke teori om lærerens autonomi. Dette vil være en god start inn mot selve oppgaven da dette dreier seg om lærerens selvstendighet. Videre vil jeg ta for dannelsesbegrepet. Dette gjør jeg fordi skolen har et oppdrag om å utdanne og danne elever til å bli gode medborgere i samfunnet, og ved å bruke dannelsesbegrepet vil det være en fin måte å gå videre inn på demokrati og medborgerskap. Jeg vil avslutningsvis i dette kapitelet se på hvordan Raundalen og Schultz beskriver krisepedagogikk og hvordan lærere bør og kan ta opp kriser og katastrofer som oppstår.

3.1 Historiebevissthet

22.juli-saken er nå blitt en del av norsk historie, og med tanke på hvordan man skal undervise i dette temaet, kan man se det gjennom et historisk perspektiv. Det handler om å gjøre elevene oppmerksomme på faktiske kunnskaper om fortiden. Historiebevissthet er å se sammenheng mellom fortiden, nåtiden og fremtiden. Læreren må gi elevene en tolkning av fortiden, en forståelse av nåtiden slik at de kan få forventninger til fremtiden (Lund, 2011, s.24-25). Historiebevissthet dreier seg om det få tanker rundt hvordan fortiden har endret nåtiden og hvordan det vil endre fremtiden. I sammenhengen mellom historiebevissthet og 22.juli-saken er dette helt nødvendig for å undervise i temaet. Se på hvordan hendelsene 22.juli har endret norsk politikk og demokratiet vårt. Denne hendelsen er en gylden mulighet for å bruke nettopp dette i undervisningen. Lund (2011, s. 28) skriver at det er lurt å kartlegge forkunnskaper og forforståelse av et emnet gjennom hva elevene selv forbinder med eller tenker på i forbindelse med emnet. Dette gjør at elevene får tanker rundt fortiden som de senere kan knytte opp mot nåtiden.

3.2 Lærerens autonomi

Autonomi handler om hvordan læreren setter opp undervisningen sin i henhold til hva myndighetene sier og hvordan hen selv legger opp undervisning selv. Myndighetene i Norge bestemmer det meste av faginnholdet i skolen i dag, og lærere er overlatt til seg selv når det kommer til metodene de skal bruke (Imsen, 2016, s. 73). Å lede en klasse innebærer å skape et miljø som fremmer faglig og sosial læring. Oppstår det en hendelse som 22.juli, er det lærerens oppgave å gå ut av læreplanen for å ta tak i det som er viktig i samfunnet. Dette er en del av skolens samfunnsmandat. Imsen (2016, s. 353) skriver at elevene skal utvikles. Elevenes tenkemåte, dømmekraft, konsentrasjonsevne og viljestyrke står i sentrum fordi disse kan overføres videre til alle livets situasjoner og komme til nytte i hele livsløpet. Det at lærere bruker autonomien sin til å danne elevene sine til gode samfunnsborgere er en viktig del av yrket. Bakgrunnen for at lærere har autonomi er av den grunn at de kan velge ut hva som er mest hensiktsmessig å arbeide med. Når læreplanen ligger til grunn for undervisningen er det opp til lærer å se hvordan man selv skal jobbe med dette i undervisningen. Det dreier seg da om å tolke læreplanen og se hva som angår samfunnet og elevenes beste der og da. Bør man ha et egne spesifikke læringsmål til hvert emnet, eller vil det være bedre å ha åpne mål hvor lærere selv kan bestemme hva som skal inn i undervisningen.

3.3 Krisepedagogikk

Krisepedagogikk handler om å håndtere av kriser i et pedagogisk perspektiv. Det dreier seg altså om å utfordre skolen og styrke pedagogenes faglige selvtillit til å være mer frempå i krisehåndteringen (Schultz & Raundalen, 2008, s. 308). Måten lærere snakker med elever på har endret seg mye de siste 30 årene, og lærere snakker til elevene på en helt annen måte enn hva de gjorde tidligere. Vi opplever en stadig økning i antall katastrofer og kriser som oppstår, og så sent som på 1980-tallet ble ikke slike saker omtalt på skolen i det hele tatt. Nå derimot har de fleste skoler beredskapsplaner for kriser og katastrofer som rammer enkelteleven eller hele skolesamfunnet. Det blir snakket om krig, terror, katastrofer på alle klassetrinn, og det med fokus på åpenhet, forståelse og læring. I det samfunnet vi lever i dag hvor prestasjon og danning er i sentrum er dette viktige temaer å snakke om (Schultz & Raundalen, 2008, s. 308). Raundalen og Schultz (2008) beskriver tre faktorer som spiller inn på hvordan skolen bør håndtere internasjonale og nasjonale kriser som direkte eller indirekte pårører elevene. Den ene faktoren er å holde minnestund i etterkant av krisene, og ta vare på og få elevene til å forstå og fremme trygghet og empati. Dette er viktig når skolen skal opprettholde sitt samfunnsoppdrag gjennom dannelsingsaspektet. Den andre faktoren som spiller inn på internasjonale og nasjonal kriser er det faktum at mange skoler har elever med innvandrerbakgrunn. Det er da viktig å prate med elevene på en forståelig måte, særlig hvis du har elever som har opplevd krisene på nært hold. Det kan være at man har flyktet fra Syria, var på Utøya eller har bekjente som har vært der. Det er ikke bare enkelteleven som blir berørt, det er hele klasserommet. De kollektive krisene blir beskrevet får ekstremt mye medieomtale og barn og unge får med seg hva som blir skrevet. Det er derfor viktig at vi som lærere håndterer dette med åpenhet, vi må skape trygghet i klasserommet. Den tredje faktoren er den praksisbaserte kunnskapen og forskningen som er drevet frem. Kunnskapen skal vise åpenhet og kommunikasjon bidrar til at krisen blir håndterbar og begripelig (s. 308-309). Det er selvfølgelig ikke bare de kollektive krisene som skal få fokus i klasserommet, det er også de individuelle, de som berører enkelteleven. Men med fokus på min problemstilling velger jeg bort dette feltet, og fokuserer på det kollektive og de store krisene som berører klassen og skolen.

Raundalen og Schultz skriver om den krisepedagogiske modellen. Den består av fire hovedfaser som gir en forståelse av elevenes pedagogiske og psykologiske behov i krisesituasjoner (Schultz & Raundalen, 2008, s. 314). De fire fasene kort fortalt er.

- Uttrykksfasen: Læreren legger til rette for et trygt samtaleklima, elevene får ordet.
- Faktafasen: Sortering, modellering og supplering av fakta, læreren tar ordet, elevene får spørre.
- Handlingsfasen: Videre bearbeiding, elevene får mulighet til å vise solidaritet og konstruktivt engasjement.
- Oppfølgingsfasen: Lærer følger opp elever som virker spesielt berørt. I samråd med foresatte vurderer lærer kontakt med PP-tjenesten (Schultz & Raundalen, 2008, ss. 314-315).

Uttrykksfasen handler det om å legge til rette for et fast og trygt miljø hvor elevene kan lette på sine inntrykk og følelser de sitter inne med i forbindelse med krisen som har funnet sted. Her må læreren sørge for at elevene kan komme med sine umiddelbare reaksjoner etter å ha blitt kjent med krisen. Lærer kan peke på variasjon i reaksjonene og forklare at det mange måter å reagere på. Ved å gjennomføre en dialog med elevene der de får fortelle uten korreksjoner eller restriksjoner skaper man en forståelse og en normalisering av disse reaksjonene. På slutten av uttrykksfasen kan det være en ide for læreren at man ber elevene skrive ned det viktigste og verste ved situasjonen. På den måten får uttrykksfasen to forskjellige dimensjoner: det spontane og umiddelbare, samt det oppsummerende som legger grunnlaget og peker fremover mot neste fase der innhenting av fakta og korreksjonen av feilinformasjon står i sentrum. (Schultz & Raundalen, 2008, s. 315). Faktafasen dreier seg om sortering, moderering og supplering av fakta. Det er ofte slik at en krisesituasjon ofte blir forverret av usikkerhet, rykter og feilinformasjon. Det er viktig at skolen og læreren skaffer seg pålitelige førstehåndsopplysninger slik at en krisen ikke blir forverret (Schultz & Raundalen, 2008, s. 315). Handlingsfasen skal gi en mulighet til videre bearbeiding av situasjonen, og skal gi elevene mulighet til å vise konstruktivt engasjement. (Schultz & Raundalen, 2008, s. 316) peker på at handlingsfasen er viktig for å skape en følelse hos elevene om at de bidrar med noe. Om elevene føler de bare er passive tilskuere til en konflikt kan dette føles vanskelig og meningsløst. Som lærer kan man tilpasse slik at elevene får uttrykt seg gjennom skrift eller tegning avhengig av alderstrinn. Da vil elevene føle en at de får bidratt ved å fortelle sin historie. Avhengig av nærhet til krisesituasjon vil elever ha behov

for å være ulik tid i disse fasene. Læreren kan sammenligne elevene i klassen og gjøre samtaler med eleven og med foresatte, samt eventuelle drøftinger med PP-tjeneste. I oppfølgingsfasen handler det om hvordan elevene takler situasjonen og her er det oppgaven til læreren å finne ut hvordan man skal løse det videre. Noen klarer seg bra etter den krisepedagogiske modellen, mens andre trenger hjelp utenfra (Schultz & Raundalen, 2008, s. 317).

3.4 Danningsaspektet

Danning er et begrep med flere betydninger, og det vanskelig å definere begrepet på en god måte. I følge Hovdenak & Stray (2015) handler danning om prosessen som finner sted i individets dannelsesreise (s.30). Det vil si at den enkelte skal danne seg over tid, og at man aldri helt blir ferdigdannet. Utdanning ender med en eksamen, men danning holder man på med hele livet. Grunnelementene i dannelsesbegrepet dreier seg om menneskets forhold til seg selv, om menneskets forhold til verden og evne til selvbestemmelse, frihet, kritisk tenkning, autonomi og fornuft (Slagstad, Korsgaard, & Løvlie, 2003, s. 11). Dette er et særs viktig begrep som må belyses for å vise hvorfor lærere og skolen tar opp 22.juli-saken i skolen. Det handler om å få elevene til å se på terrorhandlingen med et annet syn, forstå handlingene på en annen måte og komme seg videre med nye erfaringer i livet. En rapport fra Universitets- og høyskolerådet (UHR) definerer dannelsesbegrepet slik ”dannelse er evnen til å se seg selv som medlem av et større fellesskap, lokalt, nasjonalt og globalt, og erkjennelsen av at ens egne krefter og talenter står i tjenestene for et større, felles gode” (Hovdenak & Stray, 2015, s. 32). I skolesammenheng vil det si at danning ikke kan være en del av læreplanen, men det er internalisert kunnskaps og kompetanse, det som ikke står på pensum. Det kan altså knyttes til det som vi kaller for generell kompetanse. Dette er kunnskap vi skal kjenne til og vite noe om. Dette passer fint inn med vinklingen på oppgaven min, at lærere underviser om 22.juli-saken uten at det står på læreplanen, og man gjør dette både vi faktabasert kunnskap, men også danning. Elever får kunnskap om handlingene gjennom dannelse og kunnskap læreren har funnet. Læringsutbytte blir både danning og læring gjennom informasjonen læreren har anskaffet på forhånd, så kalt førstehåndsinformasjon. Relasjonsarbeid i skolen er noe av det som gjør elevene til de de er. Gjennom en god relasjon mellom lærer og elev er det stor sannsynlighet for at eleven klarer seg bedre i skolen fordi de har god kjemi med lærer.

Mausethaugen (2015, s.20) beskriver læreryrket som en relasjonsprofesjon. Det er heller det relasjonelle aspektet som er i fokus enn det faglige aspektet. Dette er fordi det gjennom forskning har bevist at gode relasjoner er med på styrke elevenes læring.

3.5 Demokrati og medborgerskap

Norge er et moderne demokratisk samfunn. Det betyr at vi er et felleskap der alle skal inkluderes og respekteres uavhengig av etnisk, kulturell og sosial bakgrunn. Skolene har i oppgave å styrke demokratiet og bekjempe vold, fremmedfrykt, rasisme og aggressiv nasjonalisme, noe skolene bør gjøre hele tiden, men spesielt etter store terrorhandlinger, kriger og katastrofer som oppstår. I et demokratisk medborgerskap skal elevene få mulighet til å diskutere temaer som engasjerer dem, dette gjelder også kontroversielle og sensitive temaer. Temaer som 22.juli-saken, Irak-krigen og Tsunamikatastrofen i 2004. For at dette skal lykkes må elevene oppleve klasserommet som trygt og lærerne må være kompetente i temaet som dukker opp. (Anker & von Der Lippe, 2015) skriver at medborgerskap er lite vektlagt i norsk utdanningsdiskurs, og demokratiske ferdigheter er underordnede temaer i både kompetansemål, lærebøker og tester. Skolen og lærere bør arbeide med å styrke demokratiet, fordi Breivik begrunnet sine handlinger gjennom antidemokratiske, antifeministiske og islamofobiske ideer, noe som berørte flere verdier for skolen og samfunnet vi lever i. Utfordringen skolene står overfor er hvordan de skal tilrettelegge for utdanning for demokratisk medborgerskap og styrke elevenes demokratiske kompetanse. (Anker & von Der Lippe, 2015). Anker & von Der Lippe (2015) skriver videre at det i skolen bør diskuteres hvordan og hvorfor denne type konstruksjoner tar form, og at dette kan være et ledd i å kunne utvikle elevenes demokratiske ferdigheter. Tidligere forskning viser at religionsfaget har vært en målbærer når det er snakk om forholdet mellom majoritet og minoritet. På videregående står det i formålet for religionsfaget at "gjensidig toleranse på tvers av ulikheter i religion og livssyn er en forutsetning for fredelig sameksistens i et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn.» (Utdanningsdirektoratet, 2013, s.1). Det presiseres også at «faget skal bidra til kunnskap om og respekt for ulike religiøse, livssynsmessige og etiske ståsteder i lokalt, nasjonalt og globalt perspektiv.» (Utdanningsdirektoratet, 2013). Kompetansemålene gjenspeiler ikke formålet og hvordan skal da elever utvikle gjensidig toleranse og respekt for ulikheter, når læreplanen ikke gir noen indikasjon på dette. Hvilken kompetanse lærerne har til å ta opp kontroversielle og sensitive temaer som vold, ekstremisme

og terrorisme i undervisningen, blir derfor spørsmål. Dette henger sammen med læreres autonomi. Hva lærere selv mener de bør ta opp i skolen avhenger av hva de selv mener er relevant. Om kompetansen ikke er til stede, bør de finne kompetansen som gjør at de klarer å tilfredsstille elevene på en god og lærerik måte (Anker & von Der Lippe, 2015).

4. Analyse og drøfting

Datamaterialet som jeg har samlet inn er fra 5 ulike intervjuer. De aller fleste informantene har brukt 22.juli-saken i undervisning på ungdomsskolen. Noen mer enn andre. Det som skiller er gjensidig for alle informantene er at de alle sammen trår veldig varsomt når de underviser om denne saken. Det er tydelig at det noe tabu rundt temaet den dagen i dag, sånn som det også var i etterkant av 22.juli. (Anker & von Der Lippe, 2015) har blant annet gjort en undersøkelse der de har forsket på dette på videregående skoler i Norge. Hvordan skoler markerte og jobbet med saken i etterkant det første året. Det er mange likhetstrekk mellom undersøkelsen til Raundalen og Schultz og mine funn. Flere lærere vegrer seg for å snakke om saken, noe som er forståelig. Dette er handling og sak som har preget nyhetsbilde, samfunnsbilde og demokratiet vårt i snart åtte år. Det som skjedde samlet en hel nasjon mot terror og plutselig fikk Norge merke terroren på nært hold. Den største av sitt slag side andre verdenskrig.

I analysen av funnene mine har jeg kategorisert de ut ifra hvordan de ulike lærerne svarte på spørsmålene mine. Da har jeg funnet tre kategorier jeg kan sette svarene i. Den ene er *hvordan kan lærer bruke 22.juli i skolen*. Under denne kategoriene går både tilrettelegging av undervisning, hvordan de har jobbet med emnet og hvordan de kan/bør gjøre det i henhold til undervisningsmaterialet til 22.juli-senteret. I de intervjuene jeg har gjort har de fleste av informantene brukt 22.juli-saken i flere fag. Jeg har anonymisert lærerne og de vil derfor ha fiktive navn. Den første læreren kaller jeg for Knut. Knut har brukt saken mye i norskfaget og samfunnsfaget. Læreren er lærer på både 9.trinn og 10.trinnet, og har brukt saken på begge trinnene.

”I norskfaget har vi knyttet tematikken opp til teaterstykket "Utafor" som har gått på Det norske teatret det siste året. Sett i lys av eksamen har vi behandlet dette i forbindelse med begrepet "Utenforskap", som er én av de muntlige oppgavene vi har hatt på prøvemuntlig (trening til muntlig eksamen). Vi har også besøkt 22. juli-senteret med noen av 10. klassingene. I forhold til New Zealand var det naturlig å koble disse to hendelsene fra og i media akkurat nå. Vi har også lest debattinnlegg rundt de to nye filmene om 22. juli som kom i 2018. (9. trinn)". - Knut

En annen lærer, kalt Ingrid sier hun bruker 22.juli-saken ”I hovedsak i samfunnsfag, men har også brukt 22.07 i KRLE. Temaene har vært, demokrati og norsk historie i samfunnsfag. Islam i krle”. Dette viser at man kan bruke tematikken i flere fag og flere emner samtidig. Dette gjør at temaet kan brukes til et tverrfaglig samarbeid mellom ulike fagseksjoner på skolene som gjør at man da får en helhetlig sammenheng i tematikken. I den nye lærerplanen som kommer i 2020 står det i overordnet del læreplanverket at skolen skal tilrettelegge for læring innenfor tre tverrfaglige temaer. Disse er folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap og bærekraftig utvikling (Utdanningsdirektoratet, 2018). Med tanke på hvordan lærere kan bruke 22.juli-saken i skolen er nettopp demokrati og medborgerskap og livsmestring tre ting som man kan jobbe med knyttet til temaet. Videre står det også at elever skal forstå hvordan vi gjennom kunnskap og samarbeid kan finne løsninger. Elevene skal også lære om sammenhengen mellom handlinger og konsekvenser (Utdanningsdirektoratet, 2018). Med utgangspunkt i problemstillinger utarbeidet av lærerne skal altså elevene få innsikt i hvordan man skal se en sammenheng mellom handling og konsekvens. Ser vi på hva Ingrid sier i intervjuet legger vi merke til at temaene i samfunnsfag har vært demokrati og norsk historie, i KRLE har temaet vært Islam. Dette kunne da vært et godt utgangspunkt for et tverrfaglig samarbeid mellom fagene. Demokrati og medborgerskap handler om få kunnskap rundt demokratiske prosesser, og at demokratiet har forskjellige former. I KRLE-faget kan vi da se at man kan bruke dette gjennom ideologiene som ligger bak, hatet på Islam og hvordan det norske samfunnet fungerer i verdensbildet. Det nye Utdanningsdirektoratet skriver at ”*De skal øve opp evnen til å tenke kritisk, lære seg å håndtere meningsbrytninger og respektere uenighet. Gjennom arbeidet med temaet skal elevene lære hvorfor demokratiet ikke kan tas for gitt, og det at må utvikles og vedlikeholdes*” (Utdanningsdirektoratet, 2018). Dette spiller altså rett inn på tematikken rundt hvorfor lærere skal ta opp 22.juli-saken i skolen. Det å danne elever til å bli gode samfunnsborgere er en viktig del av opplæringen, og det vil få en større rolle i skolen nå som det blir en del av den overordnede delen av læreplanen i 2020.

Grunnelementene i dannelsingsbegrepet dreier seg om menneskets forhold til seg selv, om menneskets forhold til verden og evne til selvbestemmelse, frihet, kritisk tenkning, autonomi og fornuft (Slagstad, Korsgaard, & Løvlie, 2003, s. 11). Det vil altså si at skolen har et oppdrag om å danne elever slik at de kan takle livet, og være kritiske til hva som skjer. Ved å gjøre dette er elever bedre rustet til å takle hendelser senere i livet.

En annen lærer, kalt Solveig sa under intervjuet at hun likte å få elevene til å si sin historie for resten av klassen. Dette gjorde at elevene selv fikk lov til å fortelle uten innvendinger og da få satt ord på følelser, og stilt spørsmål tilhørende det som skjedde. Ut ifra hvordan hun forteller om dette kan vi trekke inn Raundalen og Schultz skriver i *Krisepedagogikk – Når krisen oppstår*. Der skriver de om de ulike fasene en lærer kan bruke når det snakk om kriser sånn som terror. Det at krisen oppsto for flere år siden gjør ikke nødvendigvis at elever synes det er enklere å snakke om temaet. Derfor kan uttrykkfasen være lur å bruke. Der vil elevene få fritt spillerom som gjør at de kan si akkurat hva de vil. Solveig sa også at de to skoleårene 2011/2012 og 2012/2013 brukte hun grupper for elevene. Dette gjør at det er tryggere for elevene å si ting de har på hjertet.

I den andre kategoriseringen min har valgt å se på tilrettelegging av emnet. Temaer som er sterke for enkelte elever er ikke alltid like enkelt å snakke om, og derfor er det viktig å ha en god lærer-elev-relasjon og ikke minst elev-elev-relasjoner. En lærer-elev-relasjon handler om forholdet mellom partene. Hvordan elever opplever læreren som støttende og om de får en sosiale støtte. Støtten kan deles inn i to ulike typer støtte, den ene er emosjonell støtte, den andre er instrumentell støtte. Den emosjonelle støtten dreier seg mer om hvordan elever opplever at læreren bryr seg om dem, oppmuntrer dem og viser dem varme, respekt og tillit. Det dreier seg altså om hvordan læreren skaper en atmosfære som gjør de at elevene opplever trygghet i klasserommet. Denne typen atmosfære er med på å optimalisere læring og utvikling hos elevene, noe som er viktig for at elevene skal få mot til å takle faglige og sosiale utfordringer (Skaalvik & Skaalvik, 2015, s. 95). Dette viser at det er veldig viktig for elever som har opplevd traumatiske opplevelser tidligere at de har noen gode støttespillere i en lærer. Man er ikke bare en lærer, man er også en viktig person som elevene skal stole på. Når man som lærer skal ta opp saken om 22.juli er det derfor viktig at elevene og læreren kjenner hverandre godt. Man må være trygge på hverandre. Når lærer skal vise eksempler på temaet terror og drar frem enten 22.juli eller det som skjer i Midtøsten er det særdeles viktig at

elevene forstår hvorfor lærer skal ta det opp. Når relasjonen mellom lærer og elev er sterk og god så er det enklere å ta opp saker som angår elevene. Mange elever flykter fra krig og uroligheter i verden, og da må de få en god lærer som vet hva hen driver med. En lærer som er god på å skape relasjoner til elevene sine har lettere for å ta opp temaer som er vanskelig å snakke om. Emosjonell støtte regnes som varme, respekt og omsorg noe elever har behov for i sårbare situasjoner og for å få trygghet i klasserommet (Skaalvik & Skaalvik, 2015, s. 95). En av lærerne fra mitt intervju, Jon har i løpet av sin karriere som lærer vært varsom når det komme til temaer som berører elevene sterkt. Han sier at han har åpnet for at noen er personlige berørt. Og han har også hatt elever fra Gaza og andre krigsherjede områder. Da bruker han samme taktikk som på 22.juli-saken.

”Det hender jeg snakker med dem på forhånd, dersom det er kjent info for meg. Jeg åpner for at det er et tungt, vanskelig og viktig tema”. – Jon

Jon har en god relasjon med elevene sine, noe han også formidler i intervjuet. Han forstår elevene sine og deres bakgrunn, men som han sier også at han ikke unnlater å snakke om krig, terror eller se filmer som kan gi sterke inntrykk hos elevene, men han er åpen for at noen kan finne dette for sterkt. I følge Skaalvik & Skaalvik har Jon en god lærer-elev-relasjon og mye emosjonell støtte. Det at han tar en prat med elevene sine i forkant av tematiseringen i klasserommet gjør at de utsatte elevene får vite på forhånd, noe som er lønnsomt da de vet at temaet vil bli snakket om. Dette skaper et bedre klassemiljø ved senere tid også. Elever og barn generelt har utforskning og tilknytning som to grunnleggende behov. Barn opplever trygghet når han eller hun føler seg forstått av lærer. (Brandtzæg, Torsteinson, & Øiestad, 2017, s. 30). Ingrid nevner også at hun gjør dette på samme måte som Jon, men i tillegg tar hun det opp i plenum at eleven(e) det er snakk om kan føle seg lei seg og sinte rundt temaet. Da får medelever også med seg at det ikke nødvendigvis er hensiktsmessig å gjøre narr i en slik situasjon.

”Jeg ser alltid an situasjonen, hvilken bakgrunn elevene har og hvor de kommer fra. Jeg tar alltid en prat med elevene som er ekstra utsatt, i tillegg prater jeg med alle elevene i plenum på forhånd av et sårt tema”. - Ingrid

Dette tyder på god relasjon mellom elevene og mellom lærer og elevene. Man kan se at lærerne jobber hardt for å ta opp temaene, fordi de er viktige, men samtidig jobber de godt

med å trå varsomt slik at enkeltelever ikke blir preget i stor grad, men heller i litt mindre grad. Under intervjuet finner jeg også ut at enkelte av lærerne bruker ulike metoder i når de jobber med temaet i timen. Tidligere har jeg snakket om i hvilke fag de har brukt 22.juli-saken, men ikke hvordan de bruker og tilrettelegger med tanke på læringen elevene står overfor. Det handler ikke kun om å snakke med elevene om det viktige temaet. Det dreier seg desto like mye om læring. Lærerne er veldig åpne for at de skal lære bort og ikke bare snakke om.

”Jo mer elevene får vite og lærer om dette, jo mer får de ut av undervisningen og blir gode samfunnsborgere”.

Jeg tolker det dit hen at dette dreier seg om danning nok en gang. Det å få elevene til å lære om 22.juli vil da gi avkastning senere i livet, og elevene opplever å bli gode samfunnsborgere når de lærer om temaet.

Videre kan vi se at de ulike informantene har litt ulik inngang til hvordan de arbeider med emnet. Flere av lærerne har blant annet brukt de filmene som har blitt laget i ettertid til bruk i klasserommet. Dette gjør at de får med seg flere aspekter ved hendelsen, både før, under og etter det som skjedde. Filmene har ulik vinkling og baserer seg mye på det som skjedde denne dagen. En av informantene jeg snakket med, Solveig har temaet i blant annet samfunnsfag. Hun bruker det når hun underviser om rettsstaten.

”Jeg synes temaet må inn i en videre kontekst, enten terrorisme eller som rettstaten, demokrati/ytringsfrihet. Jeg er ikke sikker på om et rent 22.juli – tema er noen god ide”

Solveig vil altså heller ha mer fokus på de større temaene, og da dra inn 22.juli-saken, kontra det å ta opp saken som en egen tematikk. Dette gjør at fokuset fra selve saken vil falle imellom, og man passerer 22.juli-saken bare i overflaten. Anker & von Der Lippe (2015) skriver at det i skolen bør diskuteres hvordan og hvorfor man skal tilrettelegge for utdanning for demokratisk medborgerskap og at dette kan være et ledd for å kunne utvikle elevenes demokratiske ferdigheter. I den nye læreplanen som kommer, er det som sagt en egen overordnet del om nettopp demokrati og medborgerskap og hvordan man skal bruke

dette i sammenheng med undervisning. Det skal inn i alle fag og derfor svært viktig i nettopp dette temaet.

I funnene mine ser jeg at flere av lærerne bruker 22.juli-saken i historieundervisningen på ungdomstrinnet. Det tyder på at det er et temaet som er viktig for lærere at elevene kan, og ikke minst, det er et tema som har hatt stor betydning for norsk historie i senere tid. Solveig bruker det i sammenheng med rettsstaten og ytringsfriheten og hvordan dette henger sammen med selve hendelsen. I tillegg forteller Jon at han brukt temaet innenfor nyere norsk historie og som en gjennomgang i en historisk hendelse. På en annen side forteller en annen lærer at hun ikke bruker det i det hele tatt i historieundervisning, og viser heller til hvordan man skal bruke det i samfunnskunnskapen og politikk. 22.juli-hendelsen viser seg å være allsidig i flere emner og fag og kan ofte tas opp i flere emner og fag samtidig. Flere av lærerne er enig med Jon at temaet bør komme opp i politikkemnet i samfunnskunnskap. Dette er fordi hendelsen har hatt veldig mye å si for norsk politikk i ettertid gjennom stortingsvalget 2013. Angrepet på Arbeiderpartiet og deres politikk gjorde at Høyre vant valget dette året og mye kommer fra hendelsen 2011. Ettervirkningene av angrepet har hatt mye å si for valgkampanjen til partiene og hvordan de vil gjøre justisdepartementet bedre. Hvordan politiet skal være bedre rustet til at slike hendelser ikke skal gjenta seg. Derfor er nettopp dette relevant for undervisningen i politikk for å se på utviklingen av dette. Også i et historisk perspektiv er dette et tema som bør følges opp for å se utviklingen av nyere norsk historie. Norge er et land der slike hendelser ikke har skjedd siden andre verdenskrig, og dette var et angrep på demokratiet. I et historisk perspektiv er det derfor viktig å se på hvordan man kan bruke fortiden til å se hvordan det endret nåtiden. Dette går inn under historiebevissthet. I formålet for læreplanen i samfunnsfag av LK06 står det:

”I samfunnsfaget skal elevene lære om det kulturelle mangfaldet i verda i fortid og samtid, og lære seg å reflektere omkring det tradisjonelle og det moderne. Såleis skal faget medverke til medviten identitetsdanning og trygg forankring i eige samfunn og eigen kultur for alle elevar”. (Utdanningsdirektoratet, 2013)

Dette betyr at elevene skal få en innføring i historiske begivenheter i fortid og samtid, noe som 22.juli-saken går innunder. Historiebevissthet handler om å se fortiden i lys av hvordan nåtiden er. Det er derfor viktig bruke dette i historieundervisningen. Lund (2011, s.24) beskriver begrepet historiebevissthet som et begrep som bærer vage forventninger om at

Anders Tandberg

historiske kunnskaper skal bety noe for holdninger og handlinger i nåtiden. For å forstå nåtiden må man forstå fortiden. Når lærerne i intervjuene mine forteller at de bruker hendelsen som et tema i historieundervisningen på skolen, sier dette at det er noe viktig som bør gjøres i skolen. Elevene får satt det i perspektiv og man får en forventning om at fortiden har en sammenheng med nåtiden. Det samme gjelder all historieundervisning. Det er ikke bare 22.juli-saken som blir tatt opp, men man må se det i sammenheng med andre hendelser også.

Lærere viser at de tar opp 22.juli-saken i skolen, og de sier det er et viktig tema som belyser mange aspekter innenfor de ulike fagene, uansett hvordan du vrir å vender på det, kan man og bør man ta det opp i skolen. Den nye læreplanen som kommer i 2020 viser at et nytt punkt på læreplanen omhandler 22.juli. ”Kunnskap om terrorhandlinga i Noreg 22. juli 2011 bør inngå i opplæringa om dette” (Utdanningsdirektoratet, 2019). Er det nødvendig å ha et så konkret mål, at det må inn på lærerplanen? Flere av lærerne gir uttrykk for at det tas opp, og da bruker lærerne sin autonomi til å undervise om temaet. Det er opp til hver enkelt lærer, og i mine intervjuer ser vi at alle har brukt det i undervisningen på ungdomsskolen. Utvalget er ikke representativt for hele landet, men intervjuene bærer preg av at det blir undervist om. Derfor kan man sette spørsmåltegn ved om det er noe poeng å konkretisere temaet som et eget mål på læreplanen.

Ut i fra intervjuene jeg gjorde har jeg valgt å gjøre den siste kategoriseringen ut ifra hvordan de bruker/har brukt 22.juli-saken opp mot andre tilsvarende kriser/terrorhandlinger generelt i verden. Dette har gjort fordi jeg lurer på hvordan de praktiserer det i forhold til andre tragiske hendelser, om det er noe forskjell eller om det likestilles på lik linje. Informantene har delte meninger om akkurat dette, og de fleste av intervjuobjektene er redde for å sammenligne og trekke linjer mellom ulike hendelser som har skjedd opp igjennom årene. På spørsmål om lærerne synes det er enklere å undervise om andre terrorhendelser enn 22.juli svarer flere at de synes det. En av informantene sier at:

”Tidligere var det lettere, men nå når de fleste elevene på ungdomsskolen betrakter dette som en historisk hendelse som skjedde da de var ”små”, så synes jeg ikke det er noen forskjell å undervise om dette temaet kontra andre kriser”.

Dette viser at historieperspektivet har en del å si nå som elevene som begynner på ungdomsskolen ser dette som en historisk hendelse. En annen informant beskriver svaret sitt slik:

Jeg synes det er lettere å undervise om terroren som skjedde i Norge. Terror i utlandet drukner litt i mengden. Det skjer så ofte at man blir ikke følelsesmessig berørt, dessverre. Men når det kom hit så fikk vi føle på det.

Enkelte lærere synes altså det er lettere å prate om 22.juli-saken enn andre terrorhendelser fordi elevene har en tilknytning til temaet, og at terror utenlands drukner litt mengden pga nærheten til det. Det betyr at undervisning blir påvirket av hvordan lærerne tolker alvorret. De store hendelsene bør bli snakket om i klasserommet uansett, gjennom både det ideologiske bak og i forhold til historiebevissthet. Mange terrorangrep stammer fra store terrorgrupper som ISIL og Al-Qaida. Hva er bakgrunnen for at slike hendelser skjer, og hva er får terrorgruppene ut av det som skjer er tematikk som bør undervises om i norsk skole. Jon, en av intervjuobjektene svarer utfyllende på spørsmålet om hvordan de bruker terror og krisehåndtering i skolen. Han mener det er like lett å undervise om både 22.juli-saken og andre hendelser på verdensbasis da slike hendelser skaper engasjement hos elevene.

”For meg har det ingenting å si om hendelsen har skjedd i Norge, Sverige, USA eller Midtøsten. Slike saker pleier å være veldig interessant for elevene. Det skaper engasjement i klasserommet.”

Jon mener det altså ikke har noe å si om saken ligger nært knyttet til elevene, det er altså uansett viktig å bruke sakene i undervisning for å skape et godt læringsmiljø rundt slike saker. I forhold til krisehåndtering så er det Jon en god måte å gjøre det på. Krisehåndtering og hvordan elever takler kriser er viktig uansett, og når de eventuelt kun får høre om saker som angår Norge, vil virkelighetsoppfatningen utvikles saktere. Får de dermed mer kjennskap til kriser og terrorhendelser fra hele verden vil virkelighetsoppfatningen utvikles fortere og mer over tid. Dette er med på å styrke elevenes danning og skolen opprettholder også sitt samfunnsansvar med å både utdanne og danne elever til å takle livet.

5. Avslutning

5.1 Oppsummering og konklusjon

I denne bacheloroppgaven har jeg forsøkt å finne svar på hvordan lærere underviser om 22.juli-saken i skolen. Jeg har tatt utgangspunkt i relevant teori om hvordan man kan trekke inn hendelsen i skolen. Det teoretiske rammeverket er basert på krisepedagogikk, danningsbegrepet, historiebevissthet, lærerens autonomi og demokratibegrepet. Funnen i analysen og drøftingen peker i retning av en positiv fremlegging av hendelsen. Jeg har funnet ut at lærere bruker 22.juli-saken både i norskfaget, religionsfaget og samfunnsfagen på ungdomsskolen. Det er lagt stor vekt på å få inn denne hendelsen i undervisningen, og da gjerne knyttet opp mot historiedelen av samfunnsfag og innenfor religionsfaget er det knyttet opp mot ideologier. I tillegg er det lagt vekt på at elevene skal føle seg trygge i klasserommet og det er viktig for lærerne at de er varsomme når det er tema i de ulike fagene. De bruker tid på å forberede elevene på denne typen saker. Dette er på grunn av relevansen og hvor nært det skjedde.

5.2 Oppgavens relevans

Hvorfor er det relevant å undersøke hvordan lærere i norsk skole bruker 22.juli-saken i skolen? Det er flere grunner til at dette er relevant i dagens samfunn. Det finnes en del forskning som fremstiller hvordan man kan bruke krisepedagogikk i skolen, men det finnes imidlertid lite forskning om hvordan man kan ta opp 22.juli-saken i skolen. Krisepedagogikk er et stort og komplekst tema, og 22.juli-saken er nært knyttet til veldig mange i den norske skolen. Dette til sammen gjør at det er et tema som bør undervises i. I tillegg til dette er det et aktuelt tema, som bygger på norske verdier og demokratiet vårt. Det aktualiseres stadig i nyhetene, og i løpet av det siste året har det kommet to filmer som omhandler hendelsene som skjedde 22.juli 2011. Det er også aktualisert gjennom at det er den største terrorhandlingen i nyere tid utført av en person. Det kan sammenlignes med andre terrorhandlinger verden over. Den nye læreplanen som kommer i 2020 har et eget punkt hvor 22.juli er spesifikt nevnt, dette er også med på å aktualisere tematikken (Utdanningsdirektoratet, 2019). Oppgaven har derfor en stor relevans til dagens samfunn og skole. Som fremtidig samfunnsfagslærer er det fruktbart å vise at virkeligheten kan fremstilles og konstrueres på ulike måter og vite at det er samfunnet som former denne virkeligheten.

5.3 Veien videre

Forskningen min har gitt innblikk i hvordan lærere i norsk skole underviser om 22.juli-saken, men den åpner også for videre forskning om dette temaet. I og med at jeg har intervjuet et fåtall lærere fra to ulike skoler, hadde det vært interessant å intervjuet flere lærere fra flere skoler for å se hvordan man løser dette over et større empiri. Dette vil gjøre at forskningen kan være representativ, noe min ikke er. I tillegg åpner det opp for å tolke læreplanen som trer i kraft i 2020. Trenger vi ha et eget punkt i læreplanen som eksplisitt forteller oss at dette må vi igjennom. Min forskning viser at vi ikke trenger det, men det vil bli et enda klarere tegn hvis man får et større utvalg og større empiri.

Litteraturliste

- Anker, T., & von Der Lippe, M. (2015). Når terror ties i hjel - En diskursjon om 22.juli og demokratisk medborgerskap i skolen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, ss. 85-96.
- Brandtzæg, I., Torsteinson, S., & Øiestad, G. (2017). *Se eleven innenfra Relasjonsarbeid og mentalisering på barnetrinnet*. Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærereutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode - en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hovdenak, S. S., & Stray, J. H. (2015). *Hva skjer med skolen?* Oslo: Fagbokforlaget.
- Postholm, M. B. (2017). *Kvalitativ metode En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstrategier* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlag.
- Schultz, J.-H., & Raundalen, M. (2008). Krisehåndtering: Når krisen oppstår. I R. Haugen, *Barn og unges læringsmiljø 3 - med vekt på sosiale og emosjonelle vansker* (ss. 307-337). Kristiansand: Høyskoleforelaget AS.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2015). *Motivasjon for læring Teori + praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Slagstad, R., Korsgaard, O., & Løvlie, L. (2003). *Dannelsens forvandlinger*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Lund, E. (2011). *Historiedidaktikk En håndbok for studenter og lærere* (4.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Mausehagen, S. (2015). *Læreren i endring? Om nye forventninger til lærerprofesjonen og lærerarbeidet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i Kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) (REL1-02)*. Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/REL1-01/Hele/Formaal>.
- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i samfunnsfag (SAF1-03)* Hentet fra: <https://www.udir.no/kl06/SAF1-03/Hele/Formaal>.
- Utdanningsdirektoratet, (2018). *Overordnet del av læreplanverket – 2.5.2 Demokrati og medborgerskap*. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/demokrati-og-medborgerskap/>.
- Utdanningsdirektoratet, (2019). *Høring – læreplan i samfunnsfagene*. Hentet fra: <https://hoering.udir.no/Hoering/v2/357>

6. Vedlegg

6.1 Vedlegg A. Intervjuguide.

Hvordan bruker dere 22.juli-saken i undervisningen?

Hva slags metoder lønner det seg å bruke på ulike trinn, tror du?

Dette er jo et tema som er mange har blitt rammet av, og man bør kanskje tråkke varsomt.

- Hvordan har du gjort dette/vil gjøre dette?

Hvordan kan man tilrettelegge undervisning i dette emnet?

Hvordan vil du sammenligne denne saken opp mot andre kriser?

- Er det lettere å undervise om terror i andre steder av verden.

6.2 Vedlegg B. Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Samtykkeskjema for intervju ***Hvordan undervise om 22.juli i skolen.***

Jeg er student ved Institutt for lærerutdanning ved NTNU og har obligatorisk bacheloroppgave på lærerstudiet. Jeg skal forske på hvordan lærere bruker 22.juli-saken i undervisningen.

Bakgrunn og formål med intervjuet er at jeg skal få forskningsmateriale som jeg kan bruke i bacheloren min. som jeg skal skrive denne våren (V2019). Jeg skal se om det er lagt opp undervisning i dette emnet, eventuelt hvordan det blir tatt opp i skolen.

Det vil ikke bli spurt om sensitiv informasjon om intervjuobjektet. Svarene vil heller ikke bli koblet til klasse, skole eller lignende. Svarene vil derfor være helt anonyme.

Det er en stor fordel om jeg (studenten) får bruke lydopptak under intervjuet for å sikre at jeg får med meg alt som blir sagt. Dette er selvfølgelig frivillig. Lydopptaket vil bli lagret på låst PC. Innholdet i opptaket vil bli transkribert og slettet når prosjektet er over. Eventuell informasjon som kommer fram under intervjuet som kan avsløre identitet på intervjuobjekt, vil ikke bli transkribert.

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn.

Samtykke til deltakelse i studien (med lydbåndopptak)

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Samtykke til deltakelse i studien (uten lydbåndopptak)

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

